

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Selvitys viitotun puheen tulkkauksen
nykytilanteesta**

Riina Korhonen

Viittomakielentulkin koulutusohjelma (240 op)

04 / 2016

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Riina Korhonen	Sivumäärä 36 ja 6 liitesivua
Työn nimi Selvitys viitotun puheen tulkkauksen nykytilanteesta	
Ohjaava(t) opettaja(t) Tytti Koslonen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Kuuloliitto ry, Sirpa Laurén & Esa Kalela	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää viitotun puheen tulkkauksen tilannetta tällä hetkellä Suomessa. Lisäksi opinnäytetyö selvitti viitotun puheen tulkkauksen asiakasryhmiä ja viitotun puheen tulkkauksen prosentuaalista osuutta kaikkien viittomatulkkausten joukossa.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin tilaustyönä Kuuloliitolle. Opinnäytetyö toteutettiin kvantitatiivisena tutkimuksena. Tietojen keruu tapahtui sähköisen kyselylomakkeen avulla. Kyselylomake lähetettiin henkilökohtaisena sähköpostilinkkinä Kelan kilpailutuslistan mukaisesti kaikille Suomessa toimiville viittomakielialan tulkkauksen tuottajille, eli 60 eri sähköpostiosoitteeseen. Tästä kohderyhmästä onnistuttiin saamaan 13 vastausta.</p> <p>Opinnäytetyön rajallisista tuloksista selviää, että viitotun puheen tulkkiin asiakasryhmät ovat enimmäkseen osin kuuroutuneita, huonokuuloisia ja sisäkorvaistutteen saaneita henkilöitä. Viitotun puheen tulkkauksen prosentuaalinen osuus on alle 10% kaikista viittomatulkkauksista Pohjois-, Etelä-, ja Itä-Suomen alueilla. Länsi-Suomen alueella prosentti on korkeampi. Ylipäätään viitotun puheen tulkausta käytetään vähemmän kuin yleisesti on oletettu.</p>	
Asiasanat viitottu puhe, tulkkaukset, viittomakielentulkki, selvitys	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Sign Language Interpreting

ABSTRACT

Author Riina Korhonen	Number of Pages 36+6
Title Survey on the current situation of signed speech	
Supervisor(s) Tytti Koslonen	
Subscriber and/or Mentor Federation of Hard of Hearing, Sirpa Laurén & Esa Kalela	
Abstract <p>Purpose of this thesis was to find out what is the situation with signed speech interpretation in Finland today. In addition the purpose was to find out what kind of clientgroup signed speech interpreters have and how many percents of interpretation is signed speech interpretation.</p> <p>This thesis was ordered by the Federation of Hard of Hearing. This thesis was a quantitative study and data was collected with electronic questionnaire. The questionnaire was sent to all firms who produce interpretation services. The questionnaire sent to 60 different firms with a personal e-mail hyperlink. Of the 60 firms 13 answered.</p> <p>The limit results of the thesis show that the biggest signed speech interpreter clientgroup is late-deafened, hard-of-hearing and people who have cochlear implant. The percentage of signed speech was under 10 percent which is only a small part of all interpretations in Northern, Southern and Eastern parts of Finland. In Western Finland the percentage was higher. Generally signed speech interpretation was used less than was assumed.</p>	
Keywords signed speech, interpretation, sign language interpreters, settlement of matters	

SISÄLLYS

JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTAT	7
2.1 Kuuloliitto ry	7
2.2 Aikaisemmat tutkimukset	7
3 VIITOTTU PUHE	9
3.1 Käyttäjäryhmät	9
3.2 Viitotun puheen tulkkaus	10
3.3 Viitotun puheen elementit	12
4 SUUNTAUTUMISOPINNOT	14
5 TUTKIMUSMENETELMÄT	16
5.1 Kvantitatiivinen tutkimus	16
5.4 Kyselyn toteutus	18
6 TUTKIMUSTULOKSET	21
6.1 Taustatiedot	22
6.2 Kokemukset viitotun puheen tulkkauksesta	26
6.3 Asiakkaan tietoja kartoittavat kysymykset	29
6.4 Asiakkaiden ikäjakauma	32
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	33
8 POHDINTA	35
LÄHTEET	37
LIITTEET	39

JOHDANTO

Olen aina ollut hyvin kiinnostunut viitotusta puheesta. Monet opiskelijat, jotka suuntautuvat kuurosokeille, huonokuuloisille, kuuroutuneille yms. ryhmille tulkkaukseen valitsevat suuntautumisen oman kiinnostuksensa perusteella, jolloin kiinnostuksen kohteena on kuurosokeiden ryhmä, heidän erilaiset kommunikointikeinonsa, opastuksensa ja kuvailunsa. Valitsin itse tällaisen suuntautumisen eri perusteiden johdosta. Missään muussa suuntautumisessa en olisi saanut harjoitella niin paljon viitottua puhetta kuin edellä mainitussa erikoisryhmille tulkkaukseen suuntautumisessa. Valinta opinnäytetyöhöni, joka käsittelee viitottua puhetta sivuavaa aihetta, oli mielestäni itsestään selvää.

Opintojemme aikana opiskelijoille on moneen kertaan korostettu sitä, että viittomakielentulkin osaamisen pitäisi olla mahdollisimman laajaa ja monipuolista. Viittomakielen osaamisen lisäksi on painotettu muun muassa viitotun puheen taidon osaamisen tärkeyttä. Monta kertaa on mainittu, että tulevaisuudessa tarvitaan enenevässä määrin viitotun puheen tulkkeja. Sisäkorvaistutteita, eli sähköisiä kuulokojeita asennetaan noin 95%:lle kuuroina syntyneistä lapsista (LapCi 2016). Kommunikointi ei tapahdu pelkällä viittomakielellä, vaan mahdollisesti kommunikoinnin tukena voidaan käyttää kirjoitustulkkauksia, huuliolukua ja viitottua puhetta (Kuuloliitto 2009). Ollessani asiomistulkkauksiharjoittelussa melkein kolmen viikon ajan kentällä, en kuitenkaan törmännyt yhteenkään tilaukseen, joka olisi tapahtunut viitotulla puheella. Muutamien tulkkiensa kanssa juttellessani tuli esille viitotun puheen tulkkauksien vähyys. Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää, millainen viitotun puheen tulkkaustilanne on tällä hetkellä Suomessa.

Opinnäytetyöni tilaajana oli Kuuloliitto ja työelämän ohjaajinani toimivat Sirpa Laurén ja Esa Kalela. Tutkin viitotun puheen tulkkauksien osuutta kaikkien viittomatulkkaustilanteiden joukossa sekä viitotun puheen tulkkaustilanteiden käyttäjäryhmiä ja käyttötilanteita. Opinnäytetyöni kyselytutkimuksen toteutin kvantitatiivista tutkimusmenetelmää käyttäen. Laadin kyselylomakkeen Webropol-ohjelmalla: kysely lähetettiin ja vastaukset kerättiin sähköisesti internetin välityksellä. Kysely suunnattiin kaikille Suomessa toimiville tulkkauksen palveluntuottajille.

Tulkkeja kouluttavat oppilaitokset voivat hyödyntää opinnäytetyöni tuloksia. Niiden perusteella oppilaitokset voivat pohtia, kannattaako tulevaisuuden koulutussuunnitelmassa kiinnittää erityistä huomiota viitotun puheen opetukseen vai onko se nykyisessä muodossaan riittävää. Tulkkiopiskelijat saavat opinnäytetyöni kautta uusia näkökulmia suuntautumisopintojensa valinnoissa. Opiskelijoille tähdennetään aina, että tulkilla olisi hyvä olla jotakin erikoisosaamista. Opinnäytetyöni toimisi hyvänä esimerkkinä siitä, kannattaako opiskelijan keskittää voimavarojaan erityisesti viitotun puheen tulkkaustaidon haltuunottoon.

Opinnäytetyöni on hyödyllinen myös tilaajalle eli Kuuloliitolle. Kuuloliiton arvion mukaan viitotun puheen tulkkausten määrä on vähentynyt. Mikäli näin on, liiton kannattaa miettiä, millaisessa mittakaavassa panostus edunvalvontatyöhön on tarpeellinen. Lisäksi jäsenistöä voidaan kannustaa käyttämään viitottua puhetta sekä viitotun puheen tulkkausta. Kuuloliitossa voidaan lisätä resursseja siihen, kuinka ihmiset saadaan käyttämään viitotun puheen tulkkausta enemmän. Jos selviää, että viitotun puheen tulkkausten määrä on pysynyt ennallaan tai kasvanut ja edunvalvontatyöhön kannattaa satsata, on liitolla tilastotietoa, jolloin se kykenee vaikuttamaan esimerkiksi viitotun puheen statukseen.

Opinnäytetyöni teoriaperustassa käsitellään viitottuun puheeseen, käyttäjäryhmiin, tulkkaukseen ja tutkimusmenetelmiin liittyviä asioita. Lisäksi avataan asioita, joita on mukana kyselylomakkeessa. Teoriaperustan jälkeen esitellään tutkimustulokset, joiden perusteella tehdään johtopäätökset. Pohdintaosuus on opinnäytetyön viimeinen osuus. Opinnäytetyön liitteenä on kyselylomake, joka lähetettiin Webropol-ohjelman kautta tulkkauspalveluiden tuottajille. Kyselylomake on word-muodossa, joten lomake näyttää hieman erilaiselta kuin Webropol-ohjelmassa.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTAT

Viittomakielentulkkien työkentällä ja koulutuksessa kerrotaan laajalti, että viittomakielisten asiakkaiden vähentyessä tulkkeja tulee työllistämään viitotulla puheella tapahtuvat tulkkaukset. Tulkkien asiakasryhmät saattavat osittain muuttua perinteisistä, viittomakielellä kommunikoivista viittomakielisistä kuuroista viitottua puhetta kommunikaatiossaan käyttävien suuntaan. Opinnäytetyössäni tutkin, millainen tilanne Suomessa tällä hetkellä on viitotun puheen tulkkauksessa. Työni tilaajana on Kuuloliitto.

2.1 Kuuloliitto ry

Kuuloliitto toimii kuulovammaisalan järjestönä, joka edistää kuulovammaisten saavutettavissa olevaa esteetöntä yhteiskuntaa. Kuuloliiton toiminta rakentuu kolmen arvon varaan, joita ovat: yhdenvertaisuus, suvaitsevaisuus ja ihmisläheisyys.

Kuuloliitto ja sen jäsenyhdistykset järjestävät toimintaa eri asteisille kuulovammaisille ihmisille ja heidän läheisilleen. Toimintaa ovat mm. kurssit, leirit ja virkistyspäivät. Toimintaa ja leirejä järjestetään kaiken ikäisille kuulovammaisille ympäri vuoden. Aiheet ja kohteet ovat hyvinkin vaihtelevia huonokuuloisten sopeutumisvalmennuskursseista niin kutsuttuihin musaweekendeihin. (Kuuloliitto 2009.)

2.2 Aikaisemmat tutkimukset

Viitottua puhetta sivuavia opinnäytetöitä ja tutkimuksia löytyy jonkin verran. Sen sijaan viitotun puheen tulkkaukseen liittyviä opinnäytetöitä en löytänyt ollenkaan. Voidaan huomata, että tekemäni tutkimus on merkittävä, koska se on alalla ensimmäisiä aiheesta tehtyjä tutkimuksia.

Mia Fast ja Esa Kalela ovat tutkineet viitottua puhetta kuulovammaisuutta ja erikoispedagogiikkaa koskevassa kirjallisuudessa. He ovat tarkastelleet mm. millaisia erilai-

sia määritelmiä viitotusta puheesta on eri lähteissä, millaiset viitotun puheen käyttäjäryhmät ovat kaikessa moninaisuudessaan sekä millaista terminologiaa käytetään viitotun puheen yhteydessä kirjallisuudessa.

Humanistisesta ammattikorkeakoulusta valmistui vuonna 2011 Maarit Erikssonin opinnäytetyö ”Viitottu puhe, viittomakielentulkkien työkalu?”. Hänen työnsä sivuaa mielestäni hieman omaa opinnäytetyöni aihetta. Erikssonin opinnäytetyönsä tutkimustuloksista nousee esiin merkittävä seikka: tulkit kokevat viitotun puheen osaamisen olevan tärkeä taito työkentällä.

Myös viitotun puheen kieliopillisia seikkoja sivuavia opinnäytetöitä löytyy muutamia. Vuonna 2013 Humanistisesta ammattikorkeakoulusta valmistui Elina Rinta-Sätin tekemä, viitotun puheen tilankäyttöä käsittelevä opinnäytetyö. Hänen työnsä selvittää, kuinka viitottua puhetta kommunikointimenetelmään käyttävät henkilöt tuottavat viitottua puhetta omassa kielenkäytössään. Tuija Möykyn vuonna 2013 Humanistisesta ammattikorkeakoulusta valmistunut opinnäytetyö käsittelee viitotun puheen omistus- ja kieltomuotoja viitotun puheen tulkkauksessa. Sari Kajarilan ja Marjo Nuutisen opinnäytetyö tutkii viitotun puheen visuaalisuutta. Heidän opinnäytetyönsä valmistui Diakonia-ammattikorkeakoulusta vuonna 2013.

Humanistinen ammattikorkeakoulu on vuonna 2014 toteuttanut sen hetkistä toimenkuvaansa ja työn tulevaisuutta koskevan sähköisen kyselyn. Kyselyn tuloksista selviää, että tulkkien viimeisimmän vuoden aikana kaksi yleisimmin käytettyä tulkkausmenetelmää olivat suomalainen viittomakieli sekä viitottu puhe. Vastanneista 23/66 mainitsi myös, että viitotun puheen osaaminen on välttämätöntä tulkin työssä menestymisen sekä työllisyyden kannalta. Tämä on aivan selkeä yhtymäkohta opinnäytetyöhöni. Työni tutkii viitotun puheen tulkkauksen tosiasiallista tilannetta, kun taas aikaisemmin tehdyissä opinnäytetöissä korostetaan paljon viitotun puheen hallitsemisen tarvetta.

3 VIITOTTU PUHE

Viitottu puhe on puhutun kielen rakenteeseen ja sanajärjestykseen perustuva huulil-talukua tukeva menetelmä. Viitotussa puheessa huulil-talukua selkeytetään viittoma-kielestä lainattujen viittomamerkkien avulla. (Härmä & Pelkonen 1992.) Viitottu puhe ei siis ole sama asia kuin viittomakieli. Viittomakieli on täysin oma kielensä, joka nou-dattaa omia sääntöjään ja lauserakenteitaan. Sen sijaan viitotussa puheessa viitto-minen noudattaa suomen kielen sanajärjestyttä. Viittomien kanssa samaan aikaan puhutun kielen sanat artikuloidaan huulilla joko äänettömästi tai äänen kanssa. (Kuu-lokynnys 2009.) Viitotusta puheesta käytettiin ennen nimitystä viitottu suomi. Viitottu puhe ja viitottu suomi tarkoittavat samaa: jälkimmäinen nimitys on jo hieman vanhen-tunut. (Fast & Kalela 2006, 9.)

Viitotussa puheessa tärkeimmässä osassa on huulilla mahdollisimman selkeästi arti-kuloitu sana. Tätä sanan lausumista huulilla kutsutaan huulioksi. Huulion tukena on viittomat, jotka valitaan aina kuhunkin lauseyhteyteen parhaalla mahdollisella tavalla sopiviksi. Yleensä täytyy huomioida asiayhteys ja sanan syvempi merkitys, jotta va-kavilta väärinkäsityksiltä ja –ymmärryksiltä vältytään. (Härmä & Pelkonen 1992.)

3.1 Käyttäjryhmät

Viitotulla puheella on hyvin heterogeeninen käyttäjäkunta. Viitotun puheen käyttäjä-ryhminä ovat erilaiset erityistarpeita omaavat ryhmät. Kuuroutuneet, huonokuuloiset ja esimerkiksi kuurosokeat saattavat käyttää viitottua puhetta lähestulkoon ainoana kommunikointikeinonaan. Sen sijaan esimerkiksi dysfaattiset, afaattiset ja puhevam-maiset voivat käyttää viitottua puhetta yhtenä, joskaan ei ainoana kommunikaatiokei- nona. (Fast & Kalela 2006, 7-8.) Kaikki edellä mainitut ryhmät opettelevat viitotun puheen yleensä joko nuoruus- tai aikuisiällä. Viittomakielen tulkit voivat käydä asiak-kaiden luona antamassa viittomaopetusta. Opetus toteutetaan vammaispalvelulain nojalla. Jotta opetusta konkreettisesti saa, tulee asiakkaan olla yhteydessä kotikun-tansa sosiaalitoimistoon. Sen kautta anotaan maksusitoumusta, joka kattaa asiak-kaan kotiopetuksen tai osallistumisen kurssille, jossa viittomia opetellaan. Asiakkaan lisäksi kotiopetukseen voivat osallistua lähipiiriin kuuluvat henkilöt. Viittomaopetus

suunnitellaan aina asiakkaan ja hänen lähipiirinsä tarpeita vastaavaksi. (Laurén 2013, 2.) Tosiasiassa perhe, ystävät ja sukulaiset opettelevat harvoin viittomaan. Opiskelu vaatii lähipiiriltä paljon aikaa, vaivaa ja motivaatiota, jonka seurauksena lähipiirin henkilöitä saadaan harvoin osallistumaan mukaan viittomaopetukseen. (Fast & Kalela 2006, 8.) Keväällä 2006 kaikkiin Suomen kuntiin lähetettiin kysely viitotun puheen opetuksesta. Kyselyssä tiedusteltiin kunnan alueella asuvien huonokuuloisten ja kuuroutuneiden määrää, viitotun puheen opetuksien anomusten määrää jne. Vastaajista 23,6% (suurin osa) kertoi, että huonokuuloisia ja kuuroutuneita oli 3-5 henkilöä oman kunnan alueella. 19,4% vastasi, että huonokuuloisia ja kuuroutuneita oli vain 1-2 henkilöä. Monet vastanneista ilmoittivat myös lisäselvitykseksi, että huonokuuloisten ja kuuroutuneiden määrää kunnassa ei oltu koskaan selvitetty tai sitä on vaikea arvioida tarkasti. Vastaajista 77,8% (suurin osa) ilmoitti, että vuoden 2003 aikana viitotun puheen opetusta oli anonut vain 1-2 henkilöä. Osa kunnista (28kpl) vastasi, että hakemuksia viitotun puheen opetukseen ei ollut saapunut vuoden 2003 aikana lainkaan. (Kuulonhuoltoliitto ry 2005, 13-14.)

Viitotulla puheella on hyvin erilaisia käyttäjäryhmiä. Kun useammat erityisryhmät pääsevät viitotun puheen pariin, käyttäjäryhmät kasvavat luultavasti vielä nykyistä enemmän. Opinnäytetyöni yksi osio sisältää viitotun puheen tulkkauksen käyttäjäryhmien tutkimisen. Tätä varten olen suunnitellut kyselylomakkeeseeni yhden kysymyksen, joka kartoittaa erilaisia asiakasryhmiä, joille tulkit ovat tehneet viitotun puheen tulkkauksia.

3.2 Viitotun puheen tulkkauk

Kuurosokeilla, kuuroilla, puhevammaisilla tms. erityisryhmillä on subjektiivinen oikeus tulkkaukspalvelun ja tulkin käyttöön heidän niin tarvitessaan. Tulkkaukspalvelulain 5 § kertoo tulkkaukspalveluoikeudesta seuraavalla tavalla: ” Oikeus tulkkaukspalveluun on henkilöllä, jolla on kuulonäkövamma, kuulovamma tai puhevamma ja joka vammansa vuoksi tarvitsee tulkkauksta työssä käymiseen, opiskeluun, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, harrastamiseen tai virkistykseen. Lisäksi edellytyksenä on, että henkilö kykenee ilmaisemaan omaa tahtoaan tulkkauksen avulla ja hänellä on käytössään jokin toimiva kommunikointikeino.”

Tulkkauspäätöksen saatuaan asiakas voi saada tulkkaustunteja 180 tunnin verran. Tunnit eivät kuitenkaan tähän rajoitu, vaan niitä on mahdollista saada lisää, kunhan tekee hakemuksen lisätunteja varten. (Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta 2010/133.)

Tulkkaustunteja voidaan käyttää erilaisiin tarkoituksiin. Se, minkälaisen asian hoitamiseen asiakas tilaa tulkin, riippuu täysin asiakkaasta itsestään ja hänen persoonastaan. Tulkkausta ja tulkkauspalvelua voidaan käyttää esimerkiksi työssä käymiseen, opiskeluun perusopintojen jälkeen, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja harrastamiseen tai virkistykseen. (Kela 2015).

Viitotun puheen tulkin asiakkailla on pääosin äidinkielenään suomi. Viitottu puhe muokkaa täysin puhutun suomen kielen sanajärjestystä ja näin ollen viitotulla puheella tapahtuva tulkkaus on kielen sisäistä tulkkausta. Tulkkaus tapahtuu yhden kielen eli suomen kielen sisällä. Viitotun puheen tulkin asiakkaat ovat yleensä jossain vaiheessa elämäänsä puhuneet itse. He myös tulkkaustilanteissa tavallisesti ilmaisevat itseään puhumalla. Tulkkausta tehdään vain yhteen suuntaan: suomen kieleltä viitotulle puheelle. Joskus harvoin huonokuuloisella tai kuuroutuneella voi olla niin epäselvä puhe, että tulkki tulkkaa sen viittomilta tai kirjoitukselta puhutulle suomen kielelle. (Laurén 2006, 203.) Useissa yhteyksissä mainitaan juuri tämä asia: viitotun puheen tulkkausta tapahtuu vain yhteen suuntaan: suomen kieleltä viitotulle puheelle.

Huonokuuloiset, kuuroutuneet ym. ryhmät käyttävät tulkkausmenetelmänään eniten kirjoitustulkkausta. Se on tulkkausmenetelmä, jossa yhden tai useamman tilanteessa läsnä olevan henkilön puheenvuoro(t) muutetaan kirjoitettuun muotoon. Kirjoitustulkkausta toteutetaan yleensä tietokoneella tehden. Tilanteissa, joissa tietokoneen käyttö ei ole mahdollista, voidaan käyttää kirjoitustulkkausta, joka tehdään kynällä paperille. Muita tulkkausmenetelmiä ovat muun muassa sormiaakkosviestintä, jossa pään vieressä tuotetaan sormiaakkosin jokaisen sanan etukirjain, sekä puheentoisto. Näitä käytetään kuitenkin kirjoitustulkkausta ja viitotun puheen tulkkausta huomattavasti vähemmän. (Laurén 2006, 204-205.)

Yleisesti ottaen kuuroutuneet ja huonokuuloiset käyttävät tulkkauspalvelua vähemmän kuin esimerkiksi viittomakieliset kuurot. Kolme yleisintä syytä tulkkauspalvelun

käytön vähyyteen huonokuuloisilla ja kuuroutuneilla ovat: tiedon puute, tulkin käytön aloittamisen vaikeus sekä itsenäinen selviytyminen monissa tilanteissa huuliluvun avulla. (Laurén 2006, 203.)

Humanistisen ammattikorkeakoulun tulkeille teettämästä ”Tulkin toimenkuva ja tulevaisuus” –kyselystä selviää, että tulkit ovat toimineet viittomakielisten kuurojen lisäksi usein tulkkeina muillekin asiakasryhmille viimeisimmän vuoden aikana. Tulkeista 70/73 oli tulkannut viittomakielisille kuuroille. 59/73 oli tulkannut sisäkorvaistutetta käyttäville henkilöille. 55/73 oli tulkannut kuuroutuneille henkilöille. Huonokuuloisille tulkkina oli toiminut sen sijaan vain 8/73 tulkeista.

3.3 Viitotun puheen elementit

Viitotussa puheessa käytetään suomalaisesta viittomakielestä lainattuja viittomia, sormiaakkosia sekä myös joitakin viittomakieleen kuuluvia kieliopin mukaisia rakenteita. Vaikka viitottu puhe mukaileekin puhuttua suomen kieltä, ja sen tulkkauksen suurimmaksi osaksi kuullun toistamista viittomin, kaikkea ei silti viitota. Kuuloliitto (ent. Kuulonhuoltoliitto) on tehnyt viitottuun puheeseen liittyvät suositukset, joiden mukaan viitotussa puheessa kaikki pikkusanat (esimerkiksi ”ja, että” –sanat) jätetään viittomatta. Vaikka sanoja ei viitota, ne otetaan kuitenkin tulkkauksessa huomioon ja toistetaan huuliossa. Myöskään toteavaa olla-sanaa ei viitota. Sen sijaan omistava ”olla” viitotaan viittomakielestä lainatulla vastaavalla viittomalla. (Laurén 2006, 216.)

Viitottua puhetta käytettäessä tulee kiinnittää erityistä huomiota viittomien selkeyteen, rauhalliseen tuottamiseen ja niin sanottuun oikeaoppisuuteen. On tärkeää, että viitotomat eivät sulaudu toisiinsa eivätkä aiheuta vastaanottajalle kummastusta. Viitotussa puheessa voidaan hyödyntää joitakin viittomakielen elementtejä, kunhan varmistetaan, että ne ovat vastaanottajalle riittävän selkeitä. Viitotussa puheessa voidaan käyttää myös hyödyksi esimerkiksi viittomakielen puolelta tuttua tilankäyttöä ja paikannusta. Asioita voidaan paikantaa tietyin viittomin tiettyyn kohtaan viittojan edessä olevaa tilaa. Kun näihin asioihin viitataan myöhemmin uudelleen, on asiat helppo sijoittaa viittomin samaan tilaan kuin niistä aiemmin puhuttaessa. Tämä voi joko sel-

keyttää tai sekoittaa viitotun viestin vastaanottajaa, henkilöstä riippuen. (Laurén 2006, 217-218.)

Ilmeet kuuluvat vahvasti suomalaiseen viittomakieleen ja ovatkin viittomakielen yksi kieliopillisista tekijöistä. Viitottuun puheeseen kuuluu yksi ilme, jolla on samanlainen niin sanottu kieliopillinen merkitys kuin suomalaisessa viittomakielessä. Tämä on kysyvä ilme eli kulmakarvojen kohotus. Sitä käytetään aktiivisesti myös viitotussa puheessa ja sen tulkkauksessa. Muut ilmeet eivät kuulu viitottuun puheeseen kieliopillisina elementteinä, mutta elävöittävät sitä merkittävästi. (mt., 217-218.)

Koko kropassa elävään viittomakieleen kuuluvat vahvasti katseen käyttö sekä mm. nyökyttely. Tällä viittomakielen vastaanottaja kertoo viittojalle sen, että hän ymmärtää sekä pysyy mukana viittojan asiassa. Viitotussa puheessa näitä elementtejä ei käytetä ollenkaan, tai niitä käytetään todella hillitysti. Pään nyökyttely ja paikantavan katseen käyttö ovat molemmat asioita, jotka vievät huuliota epäselvemmäksi. Nämä vaikeuttavat ja häiritsevät vastaanottajan huulion seuraamista. (mt., 217-218.)

Viitotussa puheessa käytetään myös sormitusta, tai joissain tilanteissa sormiaakkosviestintää. Sormiaakkosviestintä tarkoittaa, että jokaisen sanan, esimerkiksi nimen alkukirjain sormitetaan pään oikealla (oikeakätinen henkilö) puolella huulion vieressä ja loppuosa tuotetaan pelkällä huuliolla. Sormituksen tai sormiaakkosviestinnän käyttö on aina asiakkaan tottumuksista riippuva asia, joka täytyy varmistaa joka kerta asiakkaalta henkilökohtaisesti. Mikäli sormitetaan, sen täytyy tapahtua selkeästi ja hitaasti. Moni viitotun puheen käyttäjä on oppinut vasta aikuisiällä hyödyntämään viittomia ja sormiaakkosia. Tästä syystä hänen sormituksen ymmärtämistaitonsa saattavat olla heikonlaiset. (mt., 217-218.)

4 SUUNTAUTUMISOPINNOT

Humanistisessa ammattikorkeakoulussa opiskeleva opiskelija voi viimeisenä opiskeluvuotenaan kohdentaa opintonsa ammatillisen mielenkiinnon kohteiden mukaan. Opiskelijat voivat suuntautua tulkkaukseen ja/tai kääntämiseen eri asiakasryhmille, viittomakommunikaation eli tukiviittomien tai viitotun puheen opettamiseen tai kansainvälisyyteen. Tulkkaukseen suuntautumisessa syvennetään opiskelijoiden tulkkaustaitoja ja otetaan haltuun jossain tietyssä tilanteessa tai tietyllä alalla tapahtuvaa tulkkausta sekä tulkkaussanastoa, jota tarvitaan esimerkiksi hengellisessä tulkkauksessa. Yksi osa-alue on tulkkaus monimuotoisille asiakasryhmille. Mikäli opiskelija valitsee tämän suuntautumisen, hän perehtyy kuurosokeille, huonokuuloisille, kuuroutuneille ja implantoituille tulkkaukseen. Täten hän ottaa haltuun erilaisia taitoja, joita edellä mainittujen asiakasryhmien kanssa tarvitaan. Tällaisia taitoja ovat esimerkiksi opastus, kuvailu ja viitottu puhe. Kääntämiseen suuntautuva opiskelija suorittaa yleensä todellista elämää hyödyttävän käännöksen yhteistyössä työelämän toimijan kanssa. Tällainen käännösprojekti saattaa olla esimerkiksi jonkun tietyn verkkosivuston käännös suomalaiselle viittomakielelle. Viittomakommunikaation opettamisen eli pedagogiikan suuntautuminen käsittää asiakasryhmiin, oppimiskäsitteisiin ja kielellisiin menetelmiin tutustumisen. Kaikki edellä mainitut suuntautumiset sisältävät teorian opetusta sekä konkreettista harjoittelua ja itse tekemistä. (Humak 2016.)

Humanistisen ammattikorkeakoulun viittomakielentulkin koulutusohjelman opintoihin on kuulunut vuodesta 1990 lähtien tulkkiereksterikoe. Siitä alkaen TTYR eli Tulkkitoiminnan yhteistyöryhmä on myös ylläpitänyt Kuurojen Liitto ry:n, Kuuloliitto ry:n, Suomen Kuurosokeat ry:n, Suomen Viittomakielen Tulkit ry:n ja Suomen Kirjoitustulkit ry:n yhteistä tulkkiereksteriä. (Tiedote tulkeille tulkkiereksterin lakkauttamisesta 2015). Tulkkiereksterikoe on toteutettu tulkkiopiskelijoiden opintojen aikana ja toimijoina ovat olleet Humanistisen ammattikorkeakoulun ja Diakonia-ammattikorkeakoulun kouluttajat. Viitotun puheen tulkkiereksterikoe on ollut oma, erillinen osionsa tulkkiereksteriko-

keiden joukossa. (Martikainen & Salmi 2011, 8.) TTYR päätti yhteistyötahojensa kanssa, että tulkkirekisteri lakkautetaan 31.12.2015. Vaikka rekisteri on nyt lakkautettu, hyväksytysti läpipääsemisen kriteerit ovat kuitenkin samat. Eri osioiden (viittoma-kielen tulkkkaus, viitotun puheen tulkkkaus, kuurosokeille tulkkkaus) suorittaminen hyväksytään vähintään arvosanalla kolme. (Tiedote tulkeille tulkkirekisterin lakkauttamisesta 2015.)

5 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimukseni tavoite on tutkia viitotun puheen tulkkauksen tilannetta tällä hetkellä Suomessa. Lisäksi opinnäytetyöni päämäärä on selvittää, miten paljon viitotun puheen tulkkausta todellisuudessa käytetään sekä todeta, ovatko sen käyttäjämäärät kohonneet. Olen laatinut yhteistyössä tilaajan kanssa kaksi tutkimuskysymystä:

1. Millainen osuus viitotun puheen tulkkauksilla on kaikkien viittomatulkkauksien joukossa?
2. Millaiset ovat viitotun puheen tulkkauksen käyttäjäryhmät ja käyttötilanteet?

Tutkimusmenetelmäni valinta oli helppoa. Halusin tehdä ja toteuttaa kyselyn tulkkauspalvelun tuottajille. Tämä oli tilaajan toive. Tältä kyseessä olevalta opinnäytetyön kyselylomakkeen vastaajajoukolta haluttiin mahdollisimman suurta vastausprosenttia. Mitä suurempi vastausjoukko onnistutaan saamaan, sitä paremmin tuloksia pystytään yleistämään ja pitämään luotettavina (Vilpas 2016, 1). Laadin kvantitatiivisena tutkimuksena Webropol-ohjelman kautta lähetettävän kyselylomakkeen. Webropol oli minulle ohjelmana jo tuttu, sillä sen käyttöä harjoiteltiin tulkkipolun aikana jo toisen opiskeluvuoden aikana.

5.1 Kvantitatiivinen tutkimus

Kvantitatiivisella, eli määrällisellä tutkimuksella on alkujuuret luonnontieteissä, mutta sitä on käytetty paljon myös sosiaali- ja yhteiskuntatieteissä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 135). Kvantitatiivista tutkimusta voidaan sanoa myös tilastolliseksi tutkimukseksi, sillä tutkimuksen avulla on tarkoitus selvittää erilaisiin lukemiin ja prosentteihin liittyviä asioita (Heikkilä 2014, 15).

Kvantitatiivinen tutkimus kuvaa ja tulkitsee ilmiöitä mittausmenetelmien avulla. Siinä kerätään aineistoa ja vastaukset analysoidaan erilaisten menetelmien avulla. Kvantitatiivinen tutkimus perustuu erilaisten asioiden mittaamiseen. (Vilpas 2016, 1.)

Yksi kvantitatiivisen tutkimuksen muodoista on kyselylomaketutkimus. Kyselylomake lukeutuu myös yhteen perinteisimmistä tiedonkeruutavoista. Kyselylomakkeen käyttö yleistyi 1920-luvulla, mutta esimerkiksi ihmistieteiden puolella kyselylomaketta on käytetty suhteellisen vähän viimeisen parinkymmenen vuoden aikana. Syynä tähän voi olla muiden menetelmien suosio tutkimuskentällä. (Valli 2010, 103.) Tutkimusta, jonka aineisto kerätään tutkimuslomaketta käyttäen, nimitetään survey-tutkimukseksi. Se soveltuu hyvin tiedonkeruutavaksi siinä tapauksessa, kun tutkittavia on paljon. (Heikkilä 2014, 17.)

Kyselyitä voidaan toteuttaa eri muodoissa kulloisenkin käyttötarkoituksen mukaan. Perinteisesti postitse vastauskuoren kera lähetettävä kyselylomake ei ole ainut tapa toteuttaa kysely. Kyselylomaketutkimus tehdään siten, että kyselyyn vastataan jossakin tilassa, jossa joko on, tai ei ole paikalla kyselyjohtajaa. Toinen kyselylomakkeen muoto on lähetettävä tai etänä toteutettu kysely, jossa vastaaja toimii saamiensa ohjeiden perusteella. Kyselylomake täytyy laatia huolellisesti ja sanamuodot määritellä tarkasti, jotta vastaaja pystyy samaistumaan kyselyn laatijan ajatuksenjuoksuun ja sisäistämään kysymykset samalla tavalla kuin tekijä on ne tarkoittanut. Kysymykset eivät saa olla johdattelevia. Kysymykset laaditaan tutkimusongelman tai -ongelmien perusteella. Aloittelevan tutkijan ongelmana on usein liiallinen kiireisyys. Aineistoin keruun kanssa ei kuitenkaan kannata kiirehtiä, vaan laatia lomake huolellisesti loppuun saakka ja perehtyä samalla teoretietoon. (Valli 2010, 103-104.)

Internetin kautta tehtävät kyselyt ja niiden toteuttaminen sähköisten sovellusten avulla ovat yleistyneet viime vuosina paljon (Heikkilä 2014, 17). Sähköinen kysely tehdään internetin välityksellä verkossa. Sähköisen kyselyn toteutus on edullista verrattuna postitse lähetettyyn, koska kaikki postituksesta koituvat kulut jäävät kyselyn kohdalla pois. Sähköiset vastaukset pystytään myös analysoimaan suoraan analysointiin kehitettyjen ohjelmien avulla. (Valli 2010, 113.) Lisäksi sähköisen kyselyn etuna on vastauksien vaivaton ja nopea kerääminen. Huonoina puolina on kato, joka voi kohdata varsinkin määrittelemättömälle joukolle lähetettävää kyselyä. Vastaavasti vastausprosentin voidaan olettaa olevan korkeampi, kun kysely lähetetään etukäteen määritellylle joukolle. (Hirsjärvi ym. 2007, 191.) Kysely viitotun puheen tulkkauksesta lähetettiin kaikille Suomessa toimiville tulkkauspalvelun tuottajille, eli kyseessä oli

ennalta määritelty joukko. Oletuksena oli, ettei mikään huomattavan suuri vastauskato kohtaa kyselyä.

5.4 Kyselyn toteutus

Hyvän kyselyn tekeminen ei ole helppoa. Hyviin tunnusmerkkeihin kuuluu kyselyn ulkoinen olemus, jonka täytyy olla selkeä ja siisti. Lisäksi kyselyn ulkoisen olemuksen tulee houkuttaa ihmisiä vastaamaan kyselyyn mielellään. Kysymysten täytyy olla numeroitu selkeästi. Kysymyksissä tulee edetä toisiinsa nähden loogisesti. Alussa annettujen vastausohjeiden tulee olla tarkat ja helposti ymmärrettävät. Lomake ei saa olla kokonaisuudessaan liian pitkä. On myös tärkeää, että muutamat vastaajat ovat esitettäneet lomakkeet. (Heikkilä 2014, 47.)

Kyselyn alkuun kannattaa laittaa helppoja kysymyksiä, joiden avulla herätetään vastaajan mielenkiinto kyselyä kohtaan. (mt., 46). Kysely (LIITE 1) alkaa muutamalla taustatietoja kartoittavalla kysymyksellä. Kartoittavissa kysymyksissä selvitetään, tekeekö palveluntuottaja viitotun puheen tulkkauksia, työntekijöiden määrää, kuinka moni tulkeista tekee viitotun puheen tulkkauksia, kuinka moni tulkeista on suorittanut viitotun puheen tulkkitestikokeen, työsuhteiden laatua, tulkkien suuntautumisopintoja ja yrityksen toiminta-alueita. Kysely oli helppo aloittaa kysymällä, tekeekö palveluntuottaja viitotun puheen tulkkauksia. Jos tulkkauksia ei tehty, vastaukseksi riitti vain ”ei”. Sen jälkeen siirryttiin lähettämään kysely. Jos vastaaja puolestaan sanoi heidän tekevän viitotun puheen tulkkauksia, vastattiin vielä loppuihin kysymyksiin. Kartoittavissa kysymyksissä kysyttiin firman toiminta-alueita, jotta tuloksissa voidaan vertailla, onko viitotun puheen tulkkauksen määrässä eroja eri alueiden välillä.

Taustatietojen kartoituksen jälkeen kyselylomakkeessa siirrytään spesifimpiin kysymyksiin. Viitotun puheen tulkkaukseen liittyviä kokemuksia kartoittavissa kysymyksissä vastaajaa pyydetään arvioimaan, kuinka monta tuntia kaikki tulkit tekevät viitotun puheen tulkkauksia yhteensä viikon aikana, mikä prosentuaalinen osuus viitotun puheen tulkkauksilla on kaikkien viittomatulkkauksien joukossa, millaisissa tilanteissa viitotun puheen tulkkausta käytetään ja mihin suuntaan tulkkaukset yleensä tapahtuvat (viitottu puhe – suomen kieli, suomen kieli – viitottu puhe, vai kenties molemmat).

Asiakkaiden tietoja kartoittavina kysymyksinä kysytään asiakkaiden määrää sekä, millaisia asiakkaita tulkeilla on ollut. Lopuksi tiedustellaan asiakkaiden ikäjakaumaa. Viimeisenä osiona on vapaa sana, johon vastaaja voi kirjoittaa mitä aiheesta haluaa sanoa.

Osa kyselylomakkeen kysymyksistä (1, 5, 7, 8, 11 ja 12) olivat sellaisia, joihin vastaessaan voi valita vain yhden vaihtoehdon. Osassa (kysymykset 10 ja 13) pystyi valitsemaan useamman kuin yhden vaihtoehdon. Mukana oli myös täysin avoimia kysymyksiä (2, 3, 4, 9 ja 15). Kahdessa kysymyksessä oli poikkeukselliset vastausohjeet (kysymykset 6 ja 14). Niissä piti laittaa asioita järjestykseen sekä määrittää, mihin ikäryhmään vastaajan mielestä suurin osa asiakkaista kuului, mihin ryhmään toiseksi suurin osa kuului ja niin edelleen.

Teknisesti toteutin kyselyni Webropol – ohjelman avulla. Mielestäni valmiin kyselylomakkeen lähetin testattavaksi yhdelle luokkakaverilleni, neljännen vuosikurssin tulkkiopiskelijalle sekä opinnäytetyöni ohjaajalle. Luokkakaveriltani sain oikein hyviä kommentteja kyselyn toimivuuteen sekä sanamuotojen yhteneväisyyksiin. Hänen neuvojensa perusteella muokkasinkin kyselyä vielä hieman. Lähetin kyselylomakkeen myös tilaajataholle, jolla ei ollut kommentoitavaa kyselylomakkeestani.

Kyselyn lähetettyäni huomasin, että kysymyksen numero 5 (työsuhteiden laatu) kohdalla saattoi valita vain yhden vaihtoehdon. Jos palveluntuottajalla työskentelisi työntekijöitä sekä koko- että osa-aikaisesti, vastaus tähän kysymykseen ei olisi totuudenmukainen. Olin jo ehtinyt lähettää kyselyn palveluntuottajille, kun huomasin tämän asian. Vastauksiakin oli saapunut jo kolme, joten minun ei ollut mahdollista muokata enää kyselyä uudelleen siten, että vastausvaihtoehdot pystyisi valitsemaan yhden sijasta useampia.

Lopullisen version kyselystä lähetin tiistaina 23. helmikuuta 2016. Kysely lähti internetin kautta 63:een osoitteeseen. Tuottajien yhteystiedot löysin ja keräsin internetin kautta. Katsoin Kelan internet-sivuston (<http://www.kela.fi/valitut-palveluntuottajat>) kautta kaikki listoilla olevat, Suomessa toimivat tulkkaukspalvelun tuottajat. Haku-konepalvelu googlen kautta etsin yhteystiedot, listasin ne allekkain Word-tiedostolle ja kirjoitin yksitellen Webropol-ohjelmaan. Lähetin jokaiselle palveluntuottajalle henki-

lökohtaisen linkin sekä saatteen sähköpostiin. En löytänyt kaikkien tulkkaukspalvelun tuottajien sähköpostiosoitteita. Kelan listojen ja osoitetietojen läpikäymisen jälkeen huomasin kuuden palveluntuottajan sähköpostiosoitteiden puuttuvan. Kysely lähetettiin siis yhteensä 60:lle ympäri Suomea toimivalle tulkkaukalan palveluntuottajalle.

Alun perin tarkoituksena oli kohdentaa kyselyni suoraan yrityksille, jotka tekevät viitotun puheen tulkkauksia. Koska Kuuloliitolla tai Kelalla ei ollut mitään olemassa olevia tilastoja viitottua puhetta tuottavista palveluntuottajista, päädyin lähettämään kyselyni kaikille Suomessa toimiville palveluntuottajille. Tavoitteena oli saada mahdollisimman kattava katsaus viitotun puheen tulkkauksen tilanteeseen koko Suomessa. Palveluntuottajia oli yhteensä 60, eli melko suuri joukko. Ajattelin ennen kyselyn lähettämistä, että mikäli kaikki 60 vastaisivat kyselyyn, tulosten läpikäymisessä ja analysoinnissa olisi paljon tehtävää. Kuusi palveluntuottajaa jäi pois kyselystä, koska heidän sähköpostiosoitteitaan ei ollut saatavilla. Lisäksi arvelin vastaajissa olevan myös sellaisia, jotka eivät vastaisi kyselyyn ollenkaan. Näiltä osin isolta kuulostava kuudenkymmenen joukko jäisi lopputuloksissa varmasti paljon pienemmäksi.

6 TUTKIMUSTULOKSET

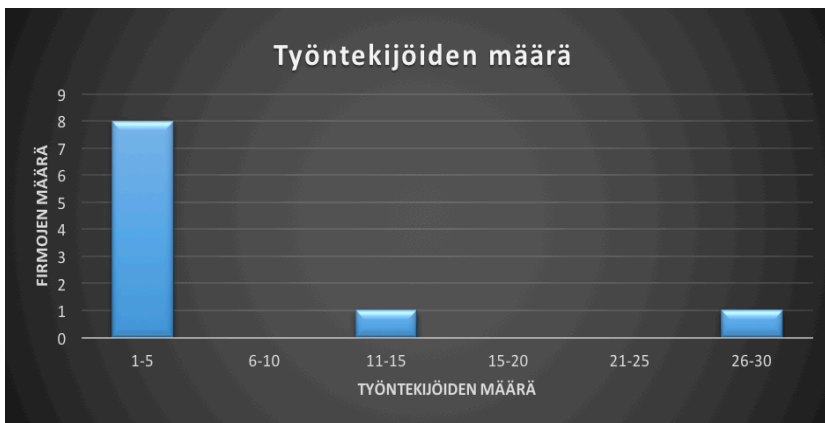
Kyselyyni vastasi yhteensä 13 eri palveluntuottajaa. Kysely lähetettiin yhteensä 60:een eri osoitteeseen. Vastausprosentti kyselyyni oli 21,7%. Tulkkausalan palveluntuottajista noin yksi viidesosa vastasi laatimaani ja toteuttamaani kyselyyn.

Muutama päivä kyselyn lähettämisen jälkeen eräs viittomakielen tulkkauksen palveluntuottaja otti yhteyttä sähköpostilla. Hän kertoi heidän olevan mahdotonta vastata kyselyyn, koska heillä on niin paljon työntekijöitä. Tiedustelin vielä heiltä, olisiko kyselyä mahdollista jakaa esimerkiksi jokaiselle aluevastaavalle tai aluejohtajalle. Palveluntuottaja vastasi edelleen tietojen poimimisen olevan liian suuritöistä – kaikki tiedot pitäisi poimia käsin, esimerkiksi tulkkien skannatuista todistuksista suuntautumisopinnot ja asiakkaiden kalentereista kommunikaatiotavat. Jälkimmäinen tapa rikkoisi lisäksi vaitiolovelvollisuutta. Monet pienet, muutaman työntekijän palveluntuottajat vastasivat kyselyyni. Sen sijaan monet suuremmat palveluntuottajat eivät vastanneet kyselyyni, koska se tuntui heistä liian työläältä.

6.1 Taustatiedot

Kyselyyn vastanneista 13:sta palveluntuottajasta 10 teki viitotun puheen tulkkauksia ja 3 ei tehnyt. Vastausprosentti oli tällöin 16,7 %.

Kuviosta 1 voi tarkastella palveluntuottajien työntekijämääriä. Siitä voidaan nähdä, että kyselyyn vastanneista suurin osa oli palveluntuottajia, joilla työskenteli vain muutama työntekijä.

KUVIO 1. Työntekijöiden määrä

Kahdeksalla palveluntuottajalla (palveluntuottajat 1, 2, 4, 5, 6, 7, 9 ja 10) työntekijöitä oli 1-5 henkilöä (ks. Kuvio 1) eli ne olivat kooltaan hyvin pieniä. Palveluntuottaja 8:lla oli 11-15 työntekijää. Palveluntuottaja 3:lla oli 26-30 työntekijää, eli kyseessä oli keskisuuri palveluntuottaja. Kaikilla palveluntuottajilla työskenteli yhteensä 85 tulkkiä.

KUVIO 2. Viitotun puheen tulkkien määrä

Kuviosta 2 käy ilmi, että palveluntuottajien viitotun puheen tulkkauksia tekevien tulkkien määrä vaihtelee. Neljällä palveluntuottajalla (palveluntuottajat 1, 4, 7 ja 9) oli vain yksi tulkki, joka tekee viitotun puheen tulkkauksia. Toisaalta edellä mainituilla ei muita vastausvaihtoehtoja olisi voinutkaan olla, sillä niissä kaikissa oli töissä vain yksi työntekijä. Kahdella palveluntuottajalla (palveluntuottajat 6 ja 10) työskenteli kaksi viitottua puhetta tulkkaavaa tulkkia. Palveluntuottaja 5:lla kolme tulkkia teki viitotun puheen tulkkauksia, palveluntuottaja 2:lla neljä, palveluntuottaja 8:lla 10 ja palveluntuottaja 3:lla 20 tulkkia. Viitotun puheen tulkkauksia teki yhteensä 34 tulkkia. Prosentuaalisesti kaikista vastanneiden palveluntuottajien työntekijöistä 40 % teki viitotun puheen tulkkauksia.

Kyselystä saamani viitotun puheen tulkkauksia tekevien tulkkien lukumäärä on pienempi kuin vuonna 2014 Humanistisen ammattikorkeakoulun toteuttaman Tulkin toimenkuva ja tulevaisuus – kyselyyn vastanneiden tulkkien lukumäärä. Silloiseen tutkimukseen vastanneista 64/72 eli suurin osa oli maininnut käyttäneensä viitottua puhetta tulkkausmenetelmänään. Tekemässäni kyselyssä luku oli jo äsken mainittu 34/85. Valikoidun, pienen vastausjoukon perusteella tämä vertailu osoittaa, että viitotun puheen tulkkauksia tehdään vähemmän kuin kaksi vuotta sitten.

Humanistisen ammattikorkeakoulun viittomakielentulkin koulutusohjelmaan on vuodesta 1990 alkaen kuulunut tulkkirekisterikoe. Varsinaisen viittomakielen tulkkirekisterikokeen lisäksi viitotun puheen tulkkirekisterikokeen ovat suorittaneet henkilöt, jotka suuntautuvat opinnoissaan kuurosokeille, huonokuuloisille, kuuroutuneille ja implantoiduille tulkkaukseen. Virallinen tulkkirekisteri on lakkautettu 31.12.2015 alkaen,

mutta rekisterikokeesta tulee silti saada vähintään numero 3, jotta tulos olisi hyväksytty. (Tiedote tulkeille tulkirekisterin lakkauttamisesta 2015.)

Tutkimuksessani viitotun puheen tulkirekisterikokeen suorittaneiden tulkkien määrä vaihteli. Kahdella palveluntuottajalla (palveluntuottajat 3 ja 4) ei työskennellyt yhtään viitotun puheen tulkirekisterikokeen suorittanutta tulkkiä. Nämä molemmat palveluntuottajat kuitenkin tekivät viitotun puheen tulkkauksia. Palveluntuottaja 3:lla oli 20 viitottua puhetta tulkkaavaa tulkkiä ja palveluntuottaja 4:lla yksi viitottua puhetta tulkkaava tulkki. Kolmella palveluntuottajalla (palveluntuottajat 1, 7 ja 9) oli yksi tulkirekisterikokeen suorittanut tulkki, kolmella palveluntuottajalla (palveluntuottajat 5, 6 ja 10) kaksi tulkkiä, yhdellä palveluntuottajalla (palveluntuottaja 2) neljä tulkkiä ja yhdellä palveluntuottajalla (palveluntuottaja 8) 10 tulkkiä, jotka olivat suorittaneet viitotun puheen tulkirekisterikokeen.

Tämä tulos osoittaa, että kaikista palveluntuottajien tulkeista yhteensä 23 oli suorittanut viitotun puheen tulkirekisterikokeen. Vastauksien perusteella 67,7 % kaikista tulkeista tekevät viitotun puheen tulkkausta. Tästä voidaan päätellä, että vajaa yksi kolmasosa viitottua puhetta tulkkaavista tulkeista ei ollut suorittanut viitotun puheen tulkirekisterikoetta, eikä näin ollen suunnannut opintojaan erityisryhmille tulkkaukseen. Mielestäni yllättävän suuri osa tulkirekisterikoetta suorittamattomista tulkeista tekee viitotun puheen tulkkauksia.

Työsuhteiden laadusta kysyttäessä yksi palveluntuottajista oli jättänyt jostain syystä vastaamatta. Kahdeksan palveluntuottajaa vastasi työsuhteen olevan vakituinen ja yksi palveluntuottaja vastasi työsuhteen olevan määräaikainen. Kyselyyn vastaajilla ei tullut ongelmaa siitä, että kysymyksessä pystyi valitsemaan vain yhden vaihtoehdon.

Alla olevaan taulukkoon (Taulukko 1) on koottu kaikkien palveluntuottajien työntekijöiden opintojen aikana suorittamat suuntautumisopinnot. Kysymyksen vastausvaihtoehdot olivat: tulkkaus ja/tai kääntäminen sekä erikseen kuurosokeille, huonokuuloisille, kuuroutuneille ja implantoituille tulkkaus, pedagogiikka, kansainvälisyys ja viimeisenä vaihtoehtona myös ”joku muu/ei suuntautumista”. Viimeinen vaihtoehto otettiin kyselyyn mukaan siksi, jos palveluntuottajilla työskentelisi esimerkiksi joitakin

vanhempia tulkkeja, jotka olisivat kouluttautuneet vanhojen opetussuunnitelmien aikaan. Silloin suuntautumisia ei ollut samalla tavalla kuin nykyään. Näin he omalta osaltaan pystyivät vastaamaan kyselyyn. Tämä vaihtoehto osoittautuikin tarpeelliseksi, koska siihen kohtaan laitettiin yhdeltä palveluntuottajalta (palveluntuottaja 2) kaksi tulkkia.

TAULUKKO 1. Tulkkien suuntautumisopinnot

Suuntautuminen	Palveluntuottaja 1	Palveluntuottaja 2	Palveluntuottaja 3	Palveluntuottaja 4	Palveluntuottaja 5	Palveluntuottaja 6	Palveluntuottaja 7
Tulkkaus ja/tai kääntäminen	1	4	5	1	1	0	0
Kuurosokeille, huonokuuloisille, kuuroutuneille ja implantoiduille tulkkaus	1	4	10	0	3	2	1
Pedagogiikka	1	0	5	0	3	0	1
Kansainvälisyys	0	3	0	0	0	0	0
Joku muu/ei suuntautumista	0	2	0	0	0	0	0

Yhteensä kaikista tulkeista 12/85, eli 14,1 % oli valinnut suuntautumisekseen tulkkausten ja/tai kääntämisen opintojensa aikana. 24,7% eli 21 tulkkia 85:stä oli valinnut kuurosokeille, huonokuuloisille, kuuroutuneille ja implantoiduille tulkkausten. Pedagogiikan oli valinnut 10/85 tulkeista eli 11,8%. Kansainvälisyyteen oli suuntautunut 3/85 eli 3,5% tulkeista. Kaksi tulkeista eli 2,4% vastasi, että heillä ei joko ole suuntautumista ollenkaan tai sitten se on joku muu kuin valmiissa vaihtoehtoissa mainittu. Kyselyn vastausten perusteella kuurosokeille, huonokuuloisille, kuuroutuneille ja implantoiduille tulkkaus oli ollut suosituin vaihtoehto suuntautumisia valitessa.

KUVIO 3. Toiminta-alueet

Kuviosta 3 voi tarkastella vastanneiden palveluntuottajien toiminta-alueita. Kyselyyn vastanneista palveluntuottajista suurin osa toimi Länsi-Suomen alueella.

6.2 Kokemukset viitotun puheen tulkkauksesta

Ensimmäinen tämän ”kokemukset viitotun puheen tulkkauksesta” –osion kysymyksistä oli kyselyssä numero 8. Se kartoitti, kuinka paljon kukin vastannut palveluntuottaja arvioi kaikkien tulkkiensa tekävän viitotun puheen tulkkauksia viikon aikana yhteensä. Kyseiset vastauksissa saadut luvut ja määrät liittyvät siis kunkin palveluntuottajan kaikkien tulkkien yhteisiin tuntimääriin.

KUVIO 4. Viikossa tehdyt viitotun puheen tulkkaustunnit

Kuviosta 3 voi nähdä, että kolmen palveluntuottajan (palveluntuottaja 6, 9 ja 10) tulkit arvioivat tekevänsä 1-2 tuntia viitotun puheen tulkkausta viikossa. Kahden palveluntuottajan (palveluntuottaja 2 ja 3) tulkit arvioivat tekevänsä tulkkausta 3-4 tuntia viikossa. Yksi palveluntuottaja (palveluntuottaja 5) arvioi tulkkausta tapahtuvan 5-6 tuntia viikossa. Kaksi palveluntuottajaa (palveluntuottaja 1 ja 4) arvioivat myös, että tulkkausta tehdään yhteensä yli 10 tuntia viikossa. Kaksi palveluntuottajaa (palveluntuottaja 7 ja 8) vastasivat tulkkaavansa jonkun muun, kuin valmiissa vastausehdoissa olevan tuntimäärän verran.

Tässä kysymyksessä oli mukana myös avoin osio, eli jos vastasi kyseessä olevan muun tuntimäärän, pystyi vastauksen kirjoittamaan avoimeen kohtaan. Toinen vastaajista (palveluntuottaja 8) kommentoi, että tulkkausta tulee yhteensä noin 1-2 tuntia kuukaudessa, eli todella pieni määrä, kun puhutaan määrästä viikkotasolla. Toinen vastaajista (palveluntuottaja 7) taas sanoi yksiselitteisesti, ettei tulkkausta tapahdu edes viikoittain. Sen tarkemmin hän ei arvioinut määriä.

Kysymykseen 8 liittyen laadittiin myös kysymys 9. Se oli täysin avoin kysymys, jossa pyydettiin vastaajaa arvioimaan, montako prosenttia viitotun puheen tulkkaukset olivat kaikista viittomatulkkauksista. Palveluntuottaja 9 oli kirjoittanut prosentin olevan todella pieni, mutta ei antanut mitään konkreettista prosenttilukua. Kolme vastaajista (palveluntuottaja 3, 6 ja 8) arvelivat prosentin olevan noin 5%. Yksi palveluntuottaja (palveluntuottaja 10) arvioi prosentin olevan 8%. Loput vastauksista olivat: 20% (palveluntuottaja 2), 25% (palveluntuottaja 5) ja 60% (palveluntuottaja 4). Vastauksien sisällä esiintyi suurta hajontaa. Voi olla, että hajonta johtuu alueellisista eroista sekä siitä, että kyseessä on täysin vastaajan arvioon perustuva prosenttiluku.

Yleisesti ottaen näistä rajallisista vastauksista pystytään arvioimaan, että viitotulla puheella ei ole kaikkien viittomatulkkauksien joukossa kovin suurta prosentuaalista osuutta Pohjois-, Etelä- ja Itä-Suomessa. Kaikista suurimmat prosenttiluvut (20%, 25% ja 60%) olivat niiden palveluntuottajien vastauksissa, jotka toimivat pääasiassa Länsi-Suomessa. Tuloksista voidaan päätellä Länsi-Suomessa olevan enemmän viitotun puheen tulkkausta kuin muualla Suomessa tällä hetkellä. Täytyy kuitenkin muistaa, että kyseessä on hyvin marginaalinen joukko, eivätkä tulokset näin ollen ole yleistettävissä.

Kelan vammaisten tulkkaukspalvelua voi käyttää elämän eri tilanteissa. Näitä tilanteita ovat muun muassa: työssä käyminen, perusopintojen jälkeinen opiskelu, asiointi, yhteiskunnallinen osallistuminen ja harrastaminen sekä virkistystoiminta. (Kela 2015.) Näiden edellä mainittujen Kelan luokittelujen perusteella kyselylomakkeeseen oli laadittu kysymys numero 10. Se kartoitti tilanteita, joissa tulkit ovat tulkanneet viitotulle puheelle.

Kuviosta 4 huomataan, että suurin osa vastanneista on ollut tulkkauksissa erilaisissa asioimistilanteissa. Seuraavaksi eniten tulkkauksista on tapahtunut harrastuksissa tai muussa virkistystoiminnassa. Tämän jälkeen tulkkauksista on suoritettu työelämässä, perusopintojen jälkeisissä opinnoissa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Kaksi vastaajaa on myös maininnut tulkkauksensa olleen tulkkauksissa jossain muualla. Nämä muut tilanteet ovat vastauksissa olleet asiakasjärjestöjen kerhoja sekä uskonnollisia tilaisuuksia. Tässä kysymyksessä täytyy huomioida, että vastaaja pystyi valitsemaan halutessaan useamman kuin yhden vaihtoehdon. Näin ollen joku vastaaja on voinut vastata pelkästään yhteen kohtaan ja joku toinen vastaaja useampaan kohtaan. Tämä vaikuttaa määriin, mitä vastauksissa näkyy.

KUVIO 5. Erilaiset tulkkauksitilanteet

Olen aina oletanut, että viitotun puheen tulkkaus tapahtuu suomen kieleltä viitotulle puheelle. Suuntautumisopintojen aikana suurin osa viitotun puheen tulkkauksen harjoittelusta menee siihen, että tulkataan suomen kieleltä viitotulle puheelle. Vain murto-osa harjoituksista on viitotulta puheelta suomen kielelle tulkkaamista. Kysymys numero 11 kartoitti tulkkauksen suuntia ja oli laadittu oman mielenkiintoni perusteella.

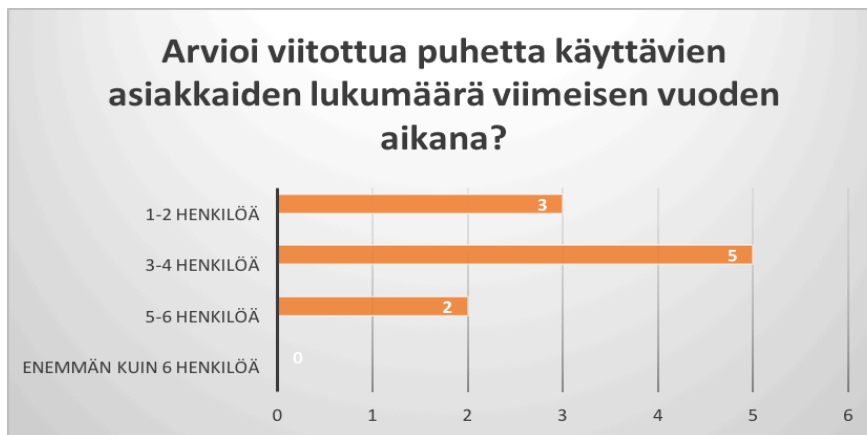
Kaikista vastaajista kuusi palveluntuottajaa kertoi, että tulkkaukset tapahtuvat pääasiassa suomen kieleltä viitotulle puheelle. Sen sijaan neljä palveluntuottajaa vastasi, että tulkkaus tapahtuu sekä suomen kieleltä viitotulle puheelle, että viitotulta puheelta suomen kielelle. Viitotun puheen tulkkien asiakkaat ovat jossain elämänsä vaiheessa puhuneet itse. He yleensä ilmaisevat itseään tulkkaustilanteessa mieluiten puhumalla. Joskus kuitenkin kyseessä voi olla asiakas, jonka puhe on niin epäselvää, että tulkki tulkaa sen viittomilta tai kirjoitukselta suomen kielelle. (Laurén 2006, 203).

6.3 Asiakkaan tietoja kartoittavat kysymykset

Kuviosta 5 voi huomata, että puolet palveluntuottajista (5/10) vastasivat viitottua puhetta käyttäviä asiakkaita olleen viimeisen vuoden aikana 3-4 henkilöä per palveluntuottaja. Kolme palveluntuottajaa vastasi asiakkaita olleen 1-2 henkilöä. Kaksi palveluntuottajaa ilmoitti asiakkaita olleen 3-4 henkilöä. Kellään palveluntuottajalla ei ollut ollut viitottua puhetta käyttäviä asiakkaita yli kuutta henkilöä. Tämän kysymyksen vastauksista tulee mielestäni hyvin esille viitotun puheen asiakkaiden pieni määrä. Kun kyseessä on samalla alueella toimivia palveluntuottajia niin vastauksissa saattaa esiintyä samat asiakkaat monta kertaa, mutta vain eri palveluntuottajien toimesta.

Vuoden 2006 keväällä kaikille Suomen kunnille tehdyssä kyselyssä selvitettiin muun muassa kunnassa asuvien kuuroutuneiden ja huonokuuloisten määrää sekä viitotun puheen opetusten anomuksien määrää. Suurin osa kunnista eli 23,6% vastasi, että kuuroutuneita ja huonokuuloisia on kunnan alueella 3-5 henkilöä. Monet kunnat olivat kirjoittaneet lisähuomautuksena, että kuuroutuneiden ja huonokuuloisten määrää ei oltu kunnassa koskaan selvitetty tai sitä oli vaikea arvioida. Suurin osa kunnista (77,8%) antoi vastauksensa viitotun puheen opetusta koskevaan kysymykseen, että viitotun puheen opetusta oli anonut vain 1-2 henkilöä. Lisäksi 28 kuntaa kertoi, että

anomuksia viitotun puheen opetuksen saamiseksi ei ollut tullut yhtään. (Kuulonhuolto-oliitto ry 2005, 13-14.) Mikään kunta ei ollut vastannut kuuroutuneita ja huonokuuloisia olevan yli kuutta henkilöä. Oman työni kyselytuloksista selvisi myös sama tieto: kellään Suomessa eri alueilla toimivilla palveluntuottajilla ei ollut yli kuutta viitotun puheen tulkkausta käyttävää henkilöä asiakkaina.

KUVIO 6. Asiakkaiden lukumäärä

Kelan vammaisten tulkkauspalvelua saavat käyttää kaikki henkilöt, joilla on jonkinasteinen kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma (Kela 2015). Edellä mainituista jonkinasteisista kuulovammaisista kuuroutuneet, huonokuuloiset ja esimerkiksi kuurosokeat saattavat käyttää viitottua puhetta lähestulkoon ainoana kommunikointikeinonaan. Sen sijaan esimerkiksi dysfaattiset, afaattiset ja puhevammaiset voivat käyttää viitottua puhetta yhtenä, joskaan ei ainoana kommunikaatiokeinona. (Fast & Kalela 2006, 7-8).

Kyselyyni vastanneilla palveluntuottajilla oli hyvin monenlaista asiakaskuntaa. Suurin osa asiakkaista oli kuuroutuneita (7/10 vastaajasta vastasi kuuroutuneet). Seuraavaksi suurin osa (6/10 molemmat) koostui huonokuuloisista tai sisäkorvaistutteen omaavista henkilöistä. Kuurojen osuus asiakaskunnasta oli 3/10. Lisäksi yksi vastaaja oli vielä maininnut vapaan kirjoittamisen lokeroon kuulonäkövammaiset viitotun puheen asiakasryhmänä. Tätä seikkaa ei oltu huomioitu vastausvaihtoehtoja suunniteltaessa. Jos olisin perehtynyt vielä hieman nykyistä enemmän lähdekirjallisuuteen, olisin ehkä osannut nostaa kuulonäkövammaiset yhdeksi vastausvaihtoehdoksi, Voidaan olettaa, mikäli kuulonäkövammaiset olisivat olleet yhtenä valmiista vaihtoehdoista, useampi vastaaja olisi saattanut valita sen myös yhdeksi viitotun puheen tulk-

kauksen käyttäjäryhmäksi. Yhdessäkään vastauksessa ei tullut ilmi, että viitotun puheen tulkin asiakkaana olisi ollut dysfaattiset, afaattiset tai puhevammaiset henkilöt.

Alun perin suunnitelluista valmiista vaihtoehtoista kuurot olivat ryhmä, joka käytti vähiten viitotun puheen tulkkausta. Tämä on ihan ymmärrettävää, koska yleensä kuurojen äidinkieli on suomalainen viittomakieli. Näin ollen he myös ottavat yleensä tulkkausensa vastaan suomalaisella viittomakielellä. Fastin ja Kalelan (2006, 7-8) mukaan viittomakieliset kuurot saattavat joissain tilanteissa käyttää viitottua puhetta tulkkausmenetelmänään. Näitä tilanteita ovat muun muassa suomen kielen oppimisen tilanteet, joissa on tärkeää oppia kieli kaikkine sanajärjestyksineen ja lauserakenteineen.

Humanistisen ammattikorkeakoulun tekemän Tulkin toimenkuva ja tulevaisuus – kyselyn tuloksista löytyy yllättävä seikka huonokuuloisten kohdalta. Vuonna 2014 kaikista vastanneista tulkeista 8/73 oli toiminut tulkkina huonokuuloiselle henkilölle. Huonokuuloisten luku oli hyvin poikkeava muista saman kyselyn vastaavista luvuista: kuurot (70/73), implantoidut (59/73) ja kuuroutuneet (55/73). Sen sijaan kyselyssäni huonokuuloisten luku ei ollut noin suuresti poikkeava, vaan lähes samaa tasoa muiden kanssa. Vuonna 2014 tehdyn tutkimuksen ja minun kyselyni tutkimuksen vastaukset ovat siis eriäviä keskenään.

6.4 Asiakkaiden ikäjakauma

Alla oleva taulukko (Taulukko 2) on koottu palveluntuottajien vastauksista, mihin ikäjakaumaan arvioidaan asiakkaiden kuuluvan. Vastaaja oli merkinnyt mielestään suurimman asiakasryhmän numerolla yksi, toiseksi suurimman numerolla 2 ja kolmanneksi suurimman numerolla 3. Kuten taulukosta 2 huomataan, vain viisi palveluntuottajaa vastasi tähän kohtaan. Kaksi vastaajista käytti skaalaa 1-3 ja kolme vastaajaa käyttivät vain lukua 1 merkitsemään ikäryhmää, johon suurin osa asiakkaista heidän mielestään kuului. Vastauksissa oli hajontaa. Kahden vastaajan mielestä suurin osa heidän asiakkaistaan kuuluu ikäryhmään alle 30-vuotiaat. Loput ykkösellä merkityt vastaukset olivat yksittäisiä: 31-40-vuotiaat, 41-50-vuotiaat ja 65-vuotta täyttäneet tai sitä vanhemmat.

TAULUKKO 2. Ikäjakauma

Ikäryhmä	Palveluntuottaja 1	Palveluntuottaja 4	Palveluntuottaja 6	Palveluntuottaja 8	Palveluntuottaja 9
Alle 30-vuotiaat	1	1			
31-40-vuotiaat			1		
41-50-vuotiaat			3	3	1
51-65-vuotiaat		2	2	2	
65-vuotta täyttäneet tai sitä vanhemmat				1	

Tuloksista voidaan päätellä, että suurin osa viitotun puheen tulkkauksen asiakkaista on alle 50-vuotiaita. Tässä täytyy kuitenkin muistaa huomioida se seikka, että vastausten määrä kyselyssäni oli hyvin rajallinen, eikä tulosta voida yleistää.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöni tavoite oli tutkia viitotun puheen tulkkauksen tilannetta tällä hetkellä Suomessa. Kyselyyni vastaajat olivat mielestäni yhtä mieltä siitä, että viitotun puheen tulkkausta käytetään vähänlaisesti. Usein asiakkailta on käytössään kirjoitustulkkaukset, jota he hyödyntävät erilaisissa tilanteissa. (Laurén 2006, 204-205). Mielestäni opinnäytetyöni perusteella voidaan päätellä, ettei viitotun puheen tulkkaus lisääny kovan paljon lähivuosien aikana. Varmasti uusia asiakkaita tulkkauksen piiriin tulee, mutta monissa vastauksissa kävi ilmi viitotun puheen tulkkauksen asiakkaiden sekä tilausten vähyys.

Opinnäytetyöni ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoitus oli selvittää: 1. Millainen osuus viitotun puheen tulkkauksilla on kaikkien viittomatulkkausien joukossa? Viidestä vastauksesta kävi ilmi, että viitotun puheen tulkkaukset ovat marginaalisen pieniä muiden viittomatulkkausien joukossa. Vastaajat arvioivat osuuden olevan noin 0-8%. Nämä kaikki viisi palveluntuottajaa, jotka olivat arvioineet viitotun puheen tulkkausten olevan todella pieni osa viittomatulkkausien joukossa, olivat Pohjois-, Etelä-, ja Itä-Suomen alueilta. Sen sijaan kolme palveluntuottajaa vastasi viitotun puheen tulkkauksen olevan kaikkien viittomatulkkausien joukossa määrältään enemmän: 20-60%. Nämä kaikki kolme palveluntuottajaa olivat Länsi-Suomen alueelta. Johtopäätöksenä voidaan todeta tämän opinnäytetyön puitteissa sekä pienen vastaajajoukon perusteella, että viitotun puheen tulkkauksen kaikkien viittomatulkkausien joukossa saadun prosenttiluvun olevan suurempi Länsi-Suomessa kuin muualla Suomessa.

Toinen tutkimuskysymykseni oli: 2. Millaiset ovat viitotun puheen tulkkauksen käyttäjäryhmät ja käyttötilanteet? Opinnäytetyöstäni selviää, että viitotun puheen tulkkauksen käyttäjäryhmiä ovat muun muassa kuuroutuneet, huonokuuloiset, sisäkorvaistutteen omaavat henkilöt, kuurot ja kuulonäkövammaiset. Vastauksista tuli esille, että kaikista eniten vastaajilla oli ollut kuuroutuneita viitotun puheen tulkkauksen käyttäjiä ja kaikista vähiten kuuroja. Tämän vastaajajoukon perusteella voidaan siis päätellä, että kuuroutuneet käyttävät kaikista aktiivisimmin viitotun puheen tulkkausta. Käyttötilanteita kysyttäessä mainittiin erilaisia tilanteita: asioimistilanteet, harrastukset tai

muut virkistystoiminnot, työelämä, perusopintojen jälkeiset opinnot ja yhteiskunnallinen osallistuminen. Lisäksi mainittiin vielä asiakasjärjestöjen kerhot ja uskonnolliset tilaisuudet. Näistä eniten viitotun puheen tulkkia käytettiin asiainnissa, työelämässä ja harrastuksissa tai muussa virkistystoiminnassa.

8 POHDINTA

Opinnäytetyöni onnistui mielestäni hyvin. Sen avulla saatiin kerättyä tietoa viitotun puheen tulkkaukseen liittyvistä asioista. Tilaaja toivoi, että lähetän kyselyni tulkkausalan palveluntuottajille. Tämän vuoksi kysely tehtiin ja toteutettiin palveluntuottajille henkilökohtaisen sähköpostin ja saatteen kera. Toivomukseni oli, että suurempi osa tulkkausalan palveluntuottajista olisi osallistunut kyselyyn. Nyt vastauksissa oli edustettuina viittomakielialan pienemmät palveluntuottajat isompien sijaan. Tässä opinnäytetyössä selvitettiin siis viitotun puheen tulkkauksen tilannetta pienten palveluntuottajien vastausten perusteella. Vastauksien vähyys sekä pääosin pienten palveluntuottajien osallistuminen saattavat heikentää tutkimukseni luotettavuutta. Jatko-tutkimuksena voisi toteuttaa samantyyllisen kyselyn viitotun puheen tulkkauksesta, mutta osoittaa kyselyn viittomakielen tulkkausalan suuremmille palveluntuottajille.

Viitotun puheen tulkkauksesta ei löytynyt aiemmin tehtyjä opinnäytetöitä, kun taas sitä sivuavia tutkimuksia löytyi useitakin. Mietin, tuottaako opinnäytetyöni konkreettisesti mitään uutta tietoa jo alalla oleviin tietoihin. Jos verrataan opinnäytetyöni tuloksia esimerkiksi Humanistisen ammattikorkeakoulun tekemään ja toteuttamaan ”Tulkin toimenkuva ja tulevaisuus” –kyselyyn, ovat ne keskenään hieman erisuuntaiset. ”Tulkin toimenkuva ja tulevaisuus” – tutkimuksen tuloksista voidaan lukea viitotun puheen tulkkauksen yleistymisestä. Lisäksi viitotun puheen osaaminen olisi tulevaisuuden tulkeille tärkeää. Kyselyni vastauksista saadaan suuntaa-antavaa tietoa, ettei asia välttämättä olekaan näin, vaan viitotun puheen tulkkausten määrä saattaa olla vähäinen muihin tulkkauksiin verrattuna.

Opinnäytetyöni vastasi laadittuihin tutkimuskysymyksiin, joten siltä osin se oli onnistunut. Lisäksi opinnäytetyöni kautta sain syventää viitotun puheen tulkkauksen tietämystäni. Minulle se oli mieluinen osio - kuten alussa mainitsinkin - viitottu puhe on ollut pitkään opintojeni innostavimpia osioita. Sain myös opinnäytetyöni kautta itselleni lisää tietoa mahdollisesta viitotun puheen tilauksien määrästä tulevilla työkentällä. Sain myös hyödyllistä informaatiota erilaisista menetelmistä perehtyessäni käytävissä olleeseen menetelmäkirjallisuuteen.

Kelalla ei ole tällä hetkellä tilastoja viitotun puheen tulkkauksesta. Tilastot olisivat todella tärkeitä. Pelkkä asiakasprofiilien perusteella tehty tilastointi ei ole riittävä, koska asiakkaat ovat voineet valita epähuomiossa kommunikaatiomenetelmäkseen (joko ainoaksi tai toiseksi) viitotun puheen. Profiileissa on virheitä, joten konkreettisten tilausten perusteella tilastot olisivat merkittäviä. Nyt tiedot ovat hyvin hankalasti saatavilla esimerkiksi firmojen sisällä. Tulevaisuutta ajatellen Kelan olisi hyvä tilastoida myös viitotun puheen tulkkauksia erikseen – tilastoissa tulisi esille myös erot eri alueiden välillä. Lisäksi kaikki Suomen tulkkauspalveluiden tuottajat pääsisivät tilastoihin mukaan.

Kyselylomakkeen laatiminen vei paljon aikaa. Työni alkuvaiheessa ajattelin, että lomake olisi helppo tehdä ja laittaa levitykseen, mutta näin ei todellakaan käynyt. Lopujen lopuksi sain kysymykset mielestäni luokiteltua hyvin kolmeen eri aihealueeseen: taustatiedot, kokemukset viitotun puheen tulkkauksesta ja asiakkaan tietoja kartoittavat kysymykset. Kyselylomakkeessa oli sopivasti kysymyksiä sekä niihin oli nopea ja helppo vastata. Kysymykset eivät olleet liian monimutkaisia eivätkä moniselitteisiä. Oma vähäinen kokemukseni kyselylomakkeiden laadinnassa hankaloitti työtäni. Lomakkeen tekovaiheessa tarvitsin paljon ohjausta ja palautetta. Kyselylomakkeesta tuli siitä huolimatta mielestäni hyvä ja onnistunut kokonaisuus. Saadut tulokset saattoi vaivattomasti muuttaa taulukoiksi. Kukaan vastaajista ei antanut negatiivista palautetta. En myöskään saanut mitään lisätiedusteluja jonkin erillisen osion kohdan vastaamiseen liittyen. Mielestäni nämä seikat kertovat, että omalta osaltani onnistuin kyselylomakkeen laadinnassa.

LÄHTEET

- Eriksson, Maarit, 2011. Viitottu puhe, viittomakielentulkin työkalu? Tulkkien kokemuksia viitotun puheen taidon tärkeydestä työelämässä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Fast, Mia & Kalela, Esa 2006. Viitottu puhe suomalaisessa kuulovammaisuutta ja erityispedagogiikkaa koskevassa kirjallisuudessa. Kuuloliitto ry. Viitotun puheen tutkimushanke.
- Heikkilä, Tarja 2014. Tilastollinen tutkimus. 9. painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. 13. painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Humanistinen ammattikorkeakoulu. Tulkin ammatti on monipuolistunut. Viitattu 10.4.2016. <http://www.humak.fi/opiskelijaksi/tulkki/tulkki-amk-viittomakieli/>
- Humanistinen ammattikorkeakoulu 2014. Tulkin toimenkuva ja tulevaisuus. [julkaissuaton artikkeli].
- Härmä, Lea & Pelkonen, Minna 1992. Viitotun puheen oppikirja. Helsinki: Kuulonhuoltoliitto ry.
- Kajarila, Sari & Nuutinen, Marjo 2013. Visuaalisuus viitotussa puheessa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Kela 2015. Viitattu 10.4.2016. <http://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelut>
- Kouri, Elina 2004. Viitotun puheen etäopetusprojekti Vipe 2001–2004. Loppuraportti.
- Kuulokynnys 2009. Viitattu 10.4.2016. http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/kommunikaatio/kommunikaatiomenetelmat/viitottu_puhe/
- Kuuloliitto 2009. Viitattu 10.4.2016. www.kuuloliitto.fi
- Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta 2010/133.
- LapCi ry 2016. Viitattu 20.4.2016. <http://www.lapci.fi/sisakorvaistute/>

Laurén Sirpa 2006. Kielen sisäinen tulkkaus. Teoksessa Niina Rissanen ja Terhi Hytönen (toim.) Käden käänteessä. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab, 199-225.

Laurén, Sirpa. Tukiviittomat. Viitattu 10.4.2016. <http://whm02.louhi.net/~satakiel/wp-content/uploads/2013/04/Viitottu-puhe-ja-tukiviittomat-Sirpa-Laur%C3%A9n.pdf>

Rinta-Säntti, Elina 2013. Tilankäyttö viitotussa puheessa- Havaintoja viitotun puheen käyttäjien kommunikoinnista. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Salmi, Eeva & Martikainen, Liisa 2011. Tulkkauksen koulutus Suomessa. Sarja F. Katsauksia ja aineistoja. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viitattu 10.4.2016 <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/12/humak-tulkkauksen-koulutus-suomessa-2011.pdf>

Tiedote tulkeille tulkkirekisterin lakkauttamisesta 2015.

Valli, Raine 2010. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä: Ps-Kustannus, 103-127.

Vilpas, Petri. Kvantitatiivinen tutkimus. Metropolia. Viitattu 10.4.2016. <http://users.metropolia.fi/~pervil/kvantsu/Moniste.pdf>

LIITTEET

Liite 1 1(6)

Kysely viitotun puheen tulkkauksesta tulkkausalan firmoille

Olen Humanistisen ammattikorkeakoulun viimeisen vuoden tulkkioiskelija Riina Korhonen Kuopiosta. Teen kyselyä viitotun puheen tulkkauksesta, liittyen opinnäytetyöhöni. Kysely on tarkoitettu kaikille tulkkausalan palveluntuottajille, jotka tekevät/ovat tehneet viitotun puheen tulkkausta. Kyselyn tavoitteena on mm. selvittää kuinka usein tulkit käyttävät työssään viitottua puhetta, millaisissa tilanteissa tulkkaus tyypillisesti tapahtuu sekä millaisia viitottua puhetta käyttävät asiakasryhmiä tulkeilla on. Kysymyksissä 1, 5, 7, 8, 11 ja 12 voit valita vain yhden vastausvaihtoehdon. Kysymyksissä 10 ja 13 voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon. Tarvittaessa voit kirjoittaa vastaukseen liittyviä lisätietoja siihen varattuun tilaan. Kysymykset 2, 3, 4, 9 ja 15 ovat täysin avoimia kysymyksiä. Vastauksesi voit kirjoittaa siihen varattuun tilaan. Kysymyksissä 6 ja 14 vastausohjeet ovat hieman muista kysymyksistä poikkeavat. Vastausohjeet löytyvät kysymysten perästä. Kyselyyn vastataan anonyymisti ja vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

Taustatiedot

1. Tekeekö firma viitotun puheen tulkkauksia? (Jos vastasit "ei", voit siirtyä suoraan lähettämään kyselyn vastauksen)

Kyllä

Ei

2. Työntekijöiden määrä?

---

3. Kuinka moni firmassa tekee viitotun puheen tulkkauksia?

---

4. Viitotun puheen tulkkirekisterikokeen suorittaneiden tulkkien lukumäärä firmassa?

---

5. Työsuhteiden laatu?

- Vakituinen työsuhde
- Osa-aikainen työsuhde
- Määräaikainen työsuhde

6. Tulkkien suuntautumisopintojen aikana? (Merkitse rastilla ensin kaikki firman työntekijöiden suorittamat suuntautumisopinnot ja merkkää sen jälkeen luvulla tulkkien lukumäärä per suuntautuminen)

Tulkkaus ja/tai kääntäminen

Kuurosokeille, huonokuuloisille, kuuroutuneille ja implantoituille tulkkaus

---

Pedagogiikka

Kansainvälisyys

Joku muu/ei suuntautumista

Liite 1 3(6)

7. Millä alueella firma toimii pääasiassa?

- Pohjois-Suomi
- Etelä-Suomi
- Itä-Suomi
- Länsi-Suomi

Kokemukset viitotun puheen tulkkauksesta

8. Arvioi, kuinka monta tuntia viitotun puheen tulkkausta firman kaikki tulkit tekevät viikossa yhteensä

- 1-2 tuntia viikossa
- 3-4 tuntia viikossa
- 5-6 tuntia viikossa
- Yli 10+ tuntia viikossa
- Muu tuntimäärä, paljonko?

---

9. Arvioi, kuinka monta prosenttia viitotun puheen tulkkaukset ovat kaikista viitotomatulkkauksista?

Liite 1 4(6)

10. Millaisissa tilanteissa tulkit ovat olleet tekemässä tulkkausta viitotulla puheella? (Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon. Voit tarvittaessa kirjoittaa lisätietoja sille varatulle alueelle)

- Työelämässä
  - Perusopintojen jälkeisissä opinnoissa
  - Asioimistilanteissa
  - Yhteiskunnallisessa osallistumisessa
  - Harrastuksissa tai muussa virkistystoiminnassa
  - Jossakin muualla, missä?
-

11. Tapahtuvako tulkkaukset pääasiassa (valitse yksi vaihtoehto)

- Suomen kieleltä viitotulle puheelle
- Viitotulta puheelta suomen kielelle
- Sekä suomen kieleltä viitotulle puheelle, että viitotulta puheelta suomen kielelle

Asiakkaan tietoja kartoittavat kysymykset

12. Arvioi viitottua puhetta käyttävien asiakkaitten lukumäärä viimeisen vuoden aikana?

- 1-2 henkilöä
- 3-4 henkilöä
- 5-6 henkilöä
- Enemmän kuin 6 henkilöä

Liite 1 5(6)

13. Millaisia viitottua puhetta käyttäviä asiakkaita on ollut? (Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon)

- Kuuroja
- Kuuroutuneita
- Huonokuuloisia
- Sisäkorvaistutteen omaavia henkilöitä

Jotain muuta, mitä?

---

14. Arvioi, mihin seuraavista ikäryhmistä asiakkaat kuuluvat. Rastita ensin kaikki vaihtoehdot ja sen jälkeen merkitse mielestäsi suurin asiakasryhmä numerolla, toiseksi suurin asiakasryhmä numerolla 2 jne.

Alle 30-vuotiaat

31-40-vuotiaat

41-50-vuotiaat

51-65-vuotiaat

65-vuotta täyttäneet tai sitä vanhemmat

---

15. Mitä tulee vielä mieleen aiheesta? Vapaa sana

Liite 1 6(6)

Kiitos kyselyn vastaamiseen käyttämästäsi ajasta.